

KONTROLSUZ GÖÇ YERİNE KONTROLLU ŞEHİRLEŞME POLİTİKASI

Rev. No: 2.1 Tarih : Haziran 1999

BEYAZ NOKTA® GELİŞİM VAKFI

Sedat Simavi Sokak No:29/Z-1

06550 Çankaya/ANKARA

Tel:+90(312) 442 07 60 Faks: +90(312) 442 07 76

<http://www.beyaznokta.org.tr>

e-mail: bnv@beyaznokta.org.tr

İÇİNDEKİLER

A.GİRİŞ

B.SORUN'UN ANLAŞILMASI VE ANALİZİ

- 1.Göç'ün incelenmesinde kullanılan yöntem
- 2.Göç'e yol açan nedenler
- 3.Nedenler arası ilişkileri inceleme aracı : EZ-IMPACT™

C.ŞEHİRLEŞME VE GÖÇ POLİTİKASININ ARAÇLARI

1."Yerinde Yaşam"ın özendirilmesi için

- 1.1-Yerel potansiyellerin değerlendirilmesi
- 1.2-Bölgesel kalkınma planlaması uygulanması
- 1.3-Yerinde yaşam standartlarının yükseltilmesi için
 - 1.31-Gerice yörelerdeki kamu hizmetlerinin geliştirilmesi için
 - 1.311-Gerice yörelerin memur cezalandırma için kullanılmaması
 - 1.312-Kırsal kesim için yeni bir idari yapı oluşturulması
 - 1.313-Sağlık alt- yapılarının geliştirilmesi
 - 1.314-Eğitim alt-yapılarının geliştirilmesi
 - 1.315-Kır-kent arası taşımacılığın geliştirilmesi
 - 1.32-Kültür faaliyetlerinin gerice yörelere yönlendirilmesi
 - 1.33-Gerice yörelerde konut standartlarının yükseltilmesi için
 - 1.311-Konut iyileştirme kredi sistemi oluşturulması
 - 1.312-Konut iyileştirme standartlarının oluşturulması
 - 1.34-Kırsal yaşam için teknoloji desteği sistemi oluşturulması

2.Göçün caydırılması için

- 2.1-Kent yaşamının gereklerinin sağlanması için
 - 2.11-Kent yaşamının gerektirdiği bedellerin alınması için
 - 2.111-Kentlerde emlak vergilerinin yükseltilmesi
 - 2.112-Yerinde yaşamı teşvik fonu oluşturulması
 - 2.12-Kent yaşam standartlarının yükseltilmesi

2.121-Kentlerde, yerel yönetimlerin verecekleri hizmetlerin önceliklerinin, belirli bir yaşam alt-yapısı düzeyini sağlayacak şekilde belirlenmesi

- 2.2-Kent yaşamını dejenere edici işlerin caydırılması

2.21-Seyyar satıcılık standartlarının geliştirilmesi

2.22-Sigortasız işçi çalıştırmanın engellenmesi için sistem kurulması

2.23-Her mesleğin, sertifika ile icra edilebilmesini sağlayacak sistemin kurulması

2.24-Sivil güvenlik güçlerinin reorganize edilerek etkinliğinin artırılması ve rüşvetin önlenmesi

2.241-Sivil güvenlik güçlerinin seçim, eğitim ve ücret sistemlerinin gözden geçirilmesi

2.25-Vergi denetimlerinin etkinleştirilmesi yoluyla, kent yaşamını dejenere edici faaliyetlerin kontrol altına alınması için

2.251-Denetim sisteminin revizyonu

2.252-Vergi denetimi ile ilgili personelin seçim, eğitim ve ücret sistemlerinin gözden geçirilmesi

2.26-Yargının etkinleştirilmesi ve hızlandırılması yoluyla, kent yaşamını dejenere edici faaliyetlerin caydırılması için

2.261-Yargının tam bağımsızlığının sağlanması

2.262-Yargı personelinin seçim, eğitim ve ücret sistemlerinin gözden geçirilmesi

2.263-Yargının etkinliğini azaltan sebeplerin giderilmesi

2.27-Şikayet (ombudsman) sistemi oluşturulması

2.28-Kamu arazilerinin korunması için:

2.281-Mevzuatın gözden geçirilmesi

2.282-Kamu arazilerinin işgaline karşı yaptırımların etkinleştirilmesi

2.283-Kamu arazilerinin özelleştirilmesi

2.284-Kooperatiflerin, imarsız arsa alımlarının önlenmesi

2.29-Siyasi partilere üye olacakların "iyi hal" kayıtlarının incelenmesi sisteminin etkinleştirilmesi

2.210-Kıymet kazanan araziler için vergilendirme sistemi

3.Fiziki planlama

4.İhtiyaçların, insanların nitelik dokuları ve üretkenlikleri ile paralel olarak tahrik edilmesi

5.Programın yönetimi

EKLER:

EK-1: Sorun Kimyası

EK-2: Bildiğimiz kimya bu işleri açıklayamıyor

EK-3: Fantom Sorun

EK-4: Sorunlar ve Kaynak Sorunlar

EK-5: Bir sorun çözümüleme aracı: EZ-IMPACT™

EK-6: EZ-IMPACT™ kullanımında stratejiler

A.GİRİŞ

Şehirleşme, çağdaş yaşamın ne kadar doğal bir yanı ve hatta gelişmenin göstergelerinden biri ise, göç de o denli olumsuz bir kavramdır.

Birisinde, kırsal kesimde artan verimlilik sonunda doğan artı değer kırsal kesim nüfusuna yeni yaşam biçimleri sunarken diğerinde, bulunduğu yerde barınamayacak hale gelen insanlar oralardan kopmaktadırlar.

Şehirleşmenin temelinde artan verimlilik varken göçün temelinde gelir azalması ve buna bağlı çaresizlik bulunmaktadır.

Göçe yol açan ve onu destekleyen nedenler karmaşık bir yapı oluştururlar.

İşsizlik ve/ya gelir yetersizliği, göçü harekete geçiren kuvvetler ise kırsal kesimdeki kamu hizmetlerinin yetersizliği ya da şehirlerde kuralların kolayca çiğnenebilmesi ve bunun da kolayca gelire dönüşebilmesi, göçü destekleyen unsurlardır.

Varlığı gerçeğe değil de kafalarda oluşmuş *mithlere* dayalı her değerinde olduğu gibi Devlet kavramı da günümüzde geleneksel anlamını kaybetmiş, artık güç, dürüstlük ve saygınlık yerine güçsüzlüğü, fırsatçılığı ve saygısızlığı simgeler hale gelmiştir. Devlet artık bilek gücü ya da rüşvetle kenara itilmek istenen bir fazlalık haline dönüşmüştür.

Artık hemen herkes, Devletin kurallarının yalnızca ona uyanlar için var olduğunu, ona uymak istemeyenler için yaptırımların kolayca aldedilebildiğini öğrenmiştir.

Hatta artık Devlet potansiyel bir fırsat hazinesidir. Devletin taraf olduğu her işte, zor ya da rüşvet kullanılarak bir çıkar sağlamak mümkün görülmektedir.

Bu, çeşitli yokluklarla karşı karşıya bulunan kırsal nüfus için büyük bir özendirici etki yaratmaktadır. "*Taşı toprağı altın şehir*" kavramı en çok günümüzde geçerlidir.

Devletin koyduğu kuralların çiğnenmesi halinde öngörülen cezalar, büyük bir kesimin günlük yaşantısına çok da aykırı görünmemektedir.

Parası olmayana verilecek para cezası nasıl bir yaptırım gücüne sahip değilse, diğer cezalar da ancak "*kaybedecek çok şeyi bulunan*" kişiler üzerinde caydırıcı olabilmektedir.

Kan davası nedeniyle sürekli ölüm korkusu içinde yaşayan bir insan için nasıl özgürlük anlamını kaybetmişse, son derece gayri sıhhi şartlar altındaki bir konutta yaşayan kişi için de evinden ayrı kalmaya yol açabilecek cezalar o denli anlamsızdır.

Bir toplumu, bir arada ve düzenli yaşamaya özendiren "**çıklar**"lar zayıfladıkça, o toplumu kurallar aracılığı ile yönetmek de o kadar güçleşmektedir.

Günümüzde toplumumuzu saran kural çiğneme histerisi, işte böyle bir süreç sonunda ortaya çıkmıştır.

Dolayısıyla **göç** değil **kuralsız yaşamak üzere göç**, daha büyük önem taşımaktadır.

Bu saptamanın, göç olgusunun doğru yönetimi açısından önemi açıktır. "*KontROLSUZ göç yerine kontrollü şehirleşme*" politikaları bu gerçeğe oturtulmalıdır.

Bir kısım devlet adamımızın "yerinizde rahat değilseniz batıya göçün" nasihatının doğru bir felsefeye oturmadığı bu kısa akıl yürütmeden görülmektedir.

Bu çerçeveye oturtulacak bir politika, bir yandan yerinde yaşamı destekleyip özendirirken, bir yandan da buna paralel olarak yukarıda sözü edilen "**şehirlerdeki kuralsızlığın çekiciliği**"ni yok etme araçlarını kullanmalıdır.

B.SORUN'UN ANLAŞILMASI VE ANALİZİ

1.Göç'ün incelenmesinde kullanılan yöntem

(a)Görünen Sorun- Kaynak Sorun kavramları

Göç gibi çok boyutlu sorunların hepsinin ortak karakteri, akla gelebilecek tüm sorunlardan doğrudan ya da dolaylı, az ya da çok etkilenmeleri, ayrıca da onları aynı biçimde etkilemeleridir. Bir diğer deyimle, tüm sorunlar birbirleriyle etkileşim halindedirler.

Bu ilginç etkileşim olayının anlaşılabilmesi için, adına **SORUN KİMYASI** denilebilecek bir yaklaşımın kavranması gerekmektedir.

Bu yaklaşım aynen, maddeler kimyası'nı oluşturan "*kimyasal elementler*" e benzer biçimde "*sorun elementleri*"nin tanımlanabileceği varsayımına dayanmaktadır. Bu yaklaşım konusunda yazılmış bazı makaleler EK-1 ve EK-2 de verilmiştir.

Sorun elementleri, birbiri arasında sürekli birleşme ve ayrışmalar yoluyla yeni *sorun bileşikleri* yaratma eğilimindedirler. Bu şekildeki bir süreçte yaralan sorun elementlerine **KAYNAK SORUNLAR**, elementlerin birleşip ayrışmalarıyla oluşan sorunlara ise **GÖRÜNEN SORUNLAR** denilmektedir.

Sorun çözme kültürümüzde, dolayısıyla dilimizde bulunmayan bu iki kavramın yabancı dillerde yer alması ilginçtir.

Görünüm Sorun ve Kaynak Sorun kavramlarına ilişkin açıklamalar EK-3 ve Ek-4'te verilmiştir.

(b)Göç'e yol açan nedenler

Toplum yaşamının hemen hemen tüm parametrelerinden etkilenen bu olguya yol açan "başlıca" nedenler olarak şunlar değerlendirilmektedir:

- (1)Yerel potansiyellerin değerlendiril (e)memesi,
- (2)Bölgesel kalkınma planlaması yapılamayışı,
- (3)Yerinde yaşam standartlarının yükseltilemeyişi (alt nedenleri de vardır)
- (4)Kent yaşamının gereklerinin gözardı edilişi,
- (5)Kent yaşamını dejenere edici faaliyetlerin varlığı
- (6)Fiziki planlama yapı(a)lamayışı
- (7)İnsanların, ihtiyaçlarının, üretkenlikleri tarafından karşılanmayışı (üretmeden tüketme eğilimi)
- (8)Kontrolsüz göç olgusunun bir program biçiminde ele alınıp yönetilmeyişi.

Bu nedenlerin, göç olgusuna ne ölçüde katkıda buldukları bu sıralamadan belli değildir. Gerçek sıralamanın belirlenmesi için, nedenler arası ilişkileri gösteren bir şema, EZ-IMPACT™ adlı bir bilgisayar yazılımı ile analiz edilmektedir. Analiz HABİTAT II konferansı başladığı tarihte devam etmektedir.

(c)Nedenler arası ilişkileri inceleme aracı: EZ-IMPACT™

Birbiriyle etkileşim içinde bulunan ve davranış profili ancak subjektif yargılama yoluyla takdir edilebilen öğelerden oluşan bir sistemin davranışlarının belirlenmesi ve sonra da istenilen bir davranışı verebilecek politikaların saptanması "**Çapraz Etkileşim Analizi**" (*Cross Impact Analysis*) adı verilen bir yöntemle yapılmaktadır.

Bu rapora konu olan "göç'e yol açan nedenlerin analizi", EZ-IMPACT™ adlı bir bilgisayar yazılımı yardımıyla yapılmaktadır. Bu yazılım hakkında bazı açıklamalar, EK-5 ve 6'da verilmiştir.

Buradan varılmak istenilen yargı, göç ve benzer karmaşıklık düzeyindeki olguların analizinde bu olgulara yol açan Kaynak Nedenlere inilmeksizin ve bu nedenler arası ilişkiler irdelenmeksizin varılacak yargıların sağlam olmadığıdır.

Bu raporda göç'e yol açtığı (ve/ya etkilediği) savunulan nedenlere ilave olarak başka nedenlerin varlığı da tartışılabilir. Ama durumları her ne olursa olsun ihtiyaç aynıdır ve ileri çözümleme teknikleri kullanılması zorunludur.

Bu rapor aracılığıyla yapılmak istenilen, bu zorunluluğun vurgulanmasıdır.

C. ŞEHİRLEŞME VE GÖÇ POLİTİKASININ ARAÇLARI

1."Yerinde Yaşam"ın özendirilmesi için

1.1-Yerel potansiyellerin değerlendirilmesi

Yerel potansiyel deyimi ile, bir ekonomik artı değer doğmasına neden olabilecek herhangi bir şey kastedilmektedir. Bu "*herhangi bir şey*", o yörede mevcut önemli bir maden rezervi, akarsuyunda yaşayan özel bir balık cinsi, el halıcılığı geleneğinin çok bilinir olması, insanların belirli bir yönde becerilerinin bulunması, topraklarının veriminin yüksek olması, florasının zenginliği, ikliminin belirli bir cins turizme uygunluğu ve yüzlerce değişik farklı nitelikler olabilir.

Ancak bunların ortak yanı, her yerde bol bulunan bir "şey" olmamasıdır. Genel bir kural olarak, ekonomik artı değer ancak "nedret" yoluyla doğabilir. Ekonominin bu genel kuralı herkes tarafından iyi bilinmesine rağmen uygulamada insanlar, ekonomik kalkınmayı daha soyut bir kavram olarak değerlendirmekte, örneğin Devletin bir yöreye ilgisi ya da ilgisizliği olarak görebilmektedirler.

Bir yörenin kalkınmasında unutulmaması gereken kural şudur: **Yörelere değil, o yörelerde yaşayan insanlar kalkınabilir. Dolayısıyla yatırımlarda öncelik yörelere değil, o yörelerin insanlarına ait olmalıdır.**

Özet olarak, göçe neden olan ya da en azından onu destekleyen unsurlardan birisi de kişilerin, onları çevreleyen potansiyelleri görebilecek becerilerle donatılmamış oluşudur. Dikkat edilirse ülkemizin gerice yörelerinden kentlere göç eden kişilerin büyük çoğunluğu, beceri gerektirmeyen işlere taliplerdir. Bütün bir ülkenin, bu tür beceri gerektirmeyen işlerle dolu olması beklenemez, eğer dolarsa da o ülkenin üçüncü dünya ülkelerinden farkı kalmaz.

İşte bu nedenlerle, insanlarımızı gerekli becerilerin kazandırılması, onların yerlerinde kalarak, çevrelerindeki potansiyelleri değerlendirmeleri yönünden bir fırsattır.

Kişilerin, çevrelerindeki potansiyellerin farkına varabilmelerini teminen, *Bölgesel Kalkınma Görevlileri* eğitip, yöre insanlarına da bu konuda genel bir bakış açısı kazandırılmalıdır.

1.2-Bölgesel kalkınma planlaması uygulanması

1.3-Yerinde yaşam standartlarının yükseltilmesi için

1.31-Gerice yörelerdeki kamu hizmetlerinin geliştirilmesi için

1.311-Gerice yörelerin memur cezalandırma için kullanılmaması

1.312-Kırsal kesim için yeni bir idari yapı oluşturulması

Mevcut idari yapı, kırsal kesimin çağdaş ihtiyaçlarını karşılamaya uygun değildir. Yıllar öncesinin, seyrek nüfus, sınırlı ihtiyaç ve fakir Türkiyesinden bugünün değişik şartlarına gelindiğinde aynı idari yapı ile ihtiyaçlara cevap verilememektedir.

Bu nedenle, kırsal kesimdeki idari yapının değiştirilip, yerinden yönetime daha yakın bir model benimsenmesi öngörülmektedir.

1.313-Sağlık alt- yapılarının geliştirilmesi

Kırsal kesimi, yerinde yaşamdan uzaklaştıran hizmet yetersizliklerinin başında sağlık alt yapılarının yetersizliği gelmektedir. Bu yapıyı geliştirici sağlık politikaları uygulanmalıdır.

1.314-Eğitim alt-yapılarının geliştirilmesi

Kırsal kesimden göçü tahrik eden birinci derecedeki faktör işsizlik, işsizliğin birinci derecedeki sebebi de beceri yetmezliğidir. Bu nedenle Kırsal kesimde beceri dokusunun geliştirilmesine yönelik programlar uygulanmalıdır.

1.315-Kır-kent arası taşımacılığın geliştirilmesi

Kır-kent arası ulaşımın, özellikle Doğu Anadolu bölgesinde kentlere ulaşımın kolaylaştırılması, kente göçü bir miktar da olsa gereksizleştirici bir unsur olacaktır.

1.32-Kültür faaliyetlerinin gerice yörelere yönlendirilmesi

Gerek kamunun gerekse özel kuruluşların denetiminde bulunan kültür faaliyetlerinin kırsal kesimlere yönlendirilmesi için teşvikler uygulanmalı ve ayrıca da kültür faaliyetlerinin kırsal kesime gitmesini engellenen sorunlar ortadan kaldırılmalıdır.

1.33- Gerice yörelerde konut standartlarının yükseltilmesi için :

1.331-Konut iyileştirme kredi sistemi oluşturulması

Halen mevcut olan konut kredisi sisteminin kapsamının genişletilerek, konutlarını fenni şekilde düzenlemek isteyenler içinde kullanılabilir hale getirilmelidir.

1.332-Konut iyileştirme standartlarının oluşturulması

(1.331)de açıklanan konut iyileştirme kredisi sisteminden beklenen yararın edinilebilmesi, bu konudaki standartların tesbit edilmiş olmasına bağlıdır.

Herkesin kendi bilgi görgüsüne göre belirleyeceği konut iyileştirme metodları yerine, bilimsel yolla en uygun şekiller belirlenmeli ve standartlara uygunluk, kredi kullanımlarının ön şartı olmalıdır.

1.34-Kırsal yaşam için teknoloji desteği sistemi oluşturulması

Kırsal yaşamı kolaylaştırıcı çeşitli teknolojilerin geliştirilmesinden, bu kesimlere iletilmesinden sorumlu bir kuruluş mevcut değildir. Tarım Orman Köy İşleri Bakanlığı içindeki birimler ise bu işlevi yerine getirebilecek durumda değildirler.

TÜBİTAK destekli bir özel kuruluşun kurulması özendirilerek bu teknoloji desteğinin sağlanması öngörülmektedir.

2.Göçün caydırılması için

2.1-Kent yaşamının gereklerinin sağlanması için

2.11-Kent yaşamının gerektirdiği bedellerin alınması için

2.111-Kentlerde emlak vergilerinin yükseltilmesi

2.112-Yerinde yaşamı teşvik fonu oluşturulması

Bu dokümanda öngörülen önlemlerin her birisi, belirli ölçüde finansal katkıyı gerektirmektedir.

Bu finansmanın sağlıklı kaynağı, göçün caydırılması istenilen yörelerdir. Kentlerde yükseltilecek olan emlak vergilerinden (2.111) sağlanacak olan katkı bu fona aktarılabilir.

2.12-Kent yaşam standartlarının yükseltilmesi

2.121-Kentlerde, yerel yönetimlerin verecekleri hizmetlerin önceliklerinin, belirli bir yaşam alt-yapısı düzeyini sağlayacak şekilde belirlenmesi

Kırsal kesimlerden kentlere göçenler kısa süre içinde siyasi partiler içinde etkin olmakta ve partilerin politikalarını genel ve özellikle de yerel ölçekte, kendi ihtiyaçları doğrultusunda yönlendirmektedirler. Demokratik sürecin doğal bir sonucu olan bu süreç, kentlerin yaşam standartlarını olumsuz etkilemektedir.

Demokratik sistem içinde yerel yönetimlerin hizmet önceliklerini saptama kıstaslarını seçmen kitlesi belirlediğine göre, böyle bir eğilimle başa çıkabilmenin yaptırım esaslı çareleri yok gibidir. Bu nedenle, kent insanında hemşehricilik bilincinin geliştirilmesi, olabilir tek çözüm yolu olarak görünmektedir.

Buna göre, kente yerleşmiş bulunan insanlarda ne gibi hizmetlerin öncelik taşıdığı konusunda bilinç geliştirici programların uygulanması öngörülmektedir.

2.2-Kent yaşamını dejenere edici işlerin caydırılması

2.21-Seyyar satıcılık standartlarının geliştirilmesi

Birçok kişinin ekmek kapısı durumundaki seyyar satıcılık, sakıncalı yanları giderilebildiği, belirli standartlar içine yerleştirilebildiği takdirde faydalı bir alandır.

Bir yandan, genel giderlerinin düşüklüğü ve esnekliği sebepleriyle rekabet ortamına olumlu katkıda bulunurken, bir yandan da istihdama katkıda bulunmaktadır. Ancak, hijyen şartlarına ve diğer şartlara uyulmaksızın yapılan seyyar satıcılığı da her bakımdan mahzurlu olduğu açıktır.

Buna göre, seyyar satıcıların (hangi işle meşgul olursa olsun) uymaları gereken standartlar belirlenecek, bunları ciddi ve suistimale kapalı biçimde denetleyecek bir sistem kurularak, bu dezavantajın bir avantaja çevrilmesi öngörülmektedir.

2.22-Sigortasız işçi çalıştırmanın engellenmesi için sistem kurulması

Kent yaşamını dejenere edici unsurlardan birisi de sigortasız ve dolayısıyla ucuz işçi çalıştırılmasıdır.

Bir bakış açısına göre istihdama olumlu katkıda bulunan bu kural çiğneme eylemi, yarattığı dolaylı sakıncalar nedeniyle hem sosyal ve hem de ekonomik sorunlara kaynaklık yapmaktadır.

Mevcut mevzuata göre sigortasız işçi çalıştırmak yasaktır. Ancak bu yasağın işletilebilmesi, Sosyal Sigortalar Kurumunun, işveren bildirimlerini yakından takip edebilmesine bağlıdır. Bu ise yapılamamaktadır.

Bu amaçla öngörülen sistem, denetim işlerinde bilgi toplamak amacıyla özel kuruluşlardan yararlanmak ve bu kuruluşların ücretlerini, sağlayacakları bilgilerle ilgilendirmektir.

2.23-Her mesleğin, sertifika ile icra edilebilmesini sağlayacak sistemin kurulması

Mesleklerin çoğunluğunun ve özellikle de kırsal kesimden göç etmiş kişilerin yapabildikleri işlerin çoğunluğunun herhangi bir sertifikaya ihtiyaç olmadan icra edilebilmesi, kentleri gerçekten de "taş toprağı altın" hale getirmektedir. Bir şekilde kente gelmiş kişi, garsonluk gibi son derece sıkı şartlar gerektiren işler de dahil olmak üzere çoğu işi, o işi yapabileceğine dair bir belge sahibi olmadan da yapabilmektedir. Bu göçü tahrik eden bir sebep olmasa da kolaylaştıran bir faktördür.

Bu nedenle, her işin bir sertifika ile yapılabileceği şartı getirilecektir. Sertifikaya esas olacak eğitimler herhangi bir kanalla edinilebilecek, ancak sertifika sınavları belirli zamanlarda merkezi olarak yapılacaktır.

2.24-Sivil güvenlik güçlerinin reorganize edilerek etkinliğinin artırılması ve rüşvetin önlenmesi

2.241-Sivil güvenlik güçlerinin seçim, eğitim ve ücret sistemlerinin gözden geçirilmesi

2.25-Vergi denetimlerinin etkinleştirilmesi yoluyla, kent yaşamını dejenere edici faaliyetlerin kontrol altına alınması için:

2.251-Denetim sisteminin revizyonu

2.252-Vergi denetimi ile ilgili personelin seçim, eğitim ve ücret sistemlerinin gözden geçirilmesi

2.26-Yargının etkinleştirilmesi ve hızlandırılması yoluyla, kent yaşamını dejenere edici faaliyetlerin caydırılması için:

2.261-Yargının tam bağımsızlığının sağlanması

2.262-Yargı personelinin seçim, eğitim ve ücret sistemlerinin gözden geçirilmesi

2.263-Yargının etkinliğini azaltan sebeplerin giderilmesi

2.27-Şikayet (ombudsman) sistemi oluşturulması

2.28-Kamu arazilerinin korunması için:

2.281-Mevzuatın gözden geçirilmesi

2.282-Kamu arazilerinin işgaline karşı yaptırımların etkinleştirilmesi

2.283-Kamu arazilerinin özelleştirilmesi

2.284-Kooperatiflerin, imarsız arsa alımlarının önlenmesi

Yasal bir düzenleme yapılarak, kooperatiflerin imarsız arsa satın almasının önlenmesi öngörülmektedir.

Mevcut durumda, belki de konut yapımına uygun olmayan alanlar kooperatiflerce satın alınmakta ve bilahare çeşitli yollarla bu gibi yerler imar planlarına dahil edilmektedirler.

2.29-Siyasi partilere üye olacakların "iyi hal" kayıtlarının incelenmesi sisteminin etkinleştirilmesi

2.210-Kıymet kazanan araziler için vergilendirme sistemi

3.Fiziki planlama

4.İhtiyaçların, insanların nitelik dokuları ve üretkenlikleri ile paralel olarak tahrik edilmesi

Çeşitli reklamlar ve diğer iletişim yolları ile, insanların beklentilerinin ve yaşam standartı yükseltme özelemlerinin yükseldiği bir gerçektir ve ilke olarak da doğrudur.

Ancak, bu özelemlerin gerçekleştirilebilmesi için, *ihtiyaçların "her ne pahasına olursa olsun"* tahrik edilmeleri doğru değildir. Özelemler, ancak onları duyan insanların nitelik dokularının ve ona bağlı olarak da üretkenliklerinin artırılması şartıyla gerçekleştirilebilirler. Bu takdirde özelemler gelişmeye yol açar. Aksi halde, her türlü yolu denemeye hazır, *"ihtiraslı ama kural tanımayan"* bir kitle ortaya çıkar.

Vitrinleri her türlü mal ile doldurmak, ancak onlara sahip olup onları doğru kullanabilecek insan nitelikleri varsa yararlıdır. Buna göre, alınması gerekli önlemlerin başında, tüketim eğilimlerinin kontrol edilmesi* gelmektedir.

5.Programın yönetimi

Yukarıda sıralanan ve herbiri içinde çeşitli projeler bulunacak olan paketin başansı tek faktöre bağlıdır: Paketin iyi yönetilebilmesi!

Bu nedenle bu raporda çerçevesi çizilen projelerin, tamamen bir hastalığın tedavisi biçiminde ve tüm tarafların desteği sağlanarak yönetilmesi bir zorunluktur. Bunu sağlayabilecek bir araç olarak bir Devlet Bakanlığının özel olarak bu proje ile görevlendirilmesi tavsiye edilmektedir.

6.Kaynakça

Baylan, Ö.,
Vatandaşın Devlet Yönetimi Hakkındaki Şikayetler ve Türkiye İçin İsveç Ombudsman Formülü,
İçişleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayınları No 12, 1978 Ankara

Curwen, P.J.,
Inflation,
Mc Millan Press Ltd., 1976

The Attack on Inflation,
HMSO, Cmnd 6151,
July 1975

The Anti-inflation Programme,
Touche Ross & Co.,
1977

The Anti-inflation Act,
U.K.,
1974,

Sasaki, N., Hutchins,
D., The Japanese Approache to Product Quality,
Pergamon Press,
1984

Ek-1

“SORUN KİMYASI”*

Toplumumuz sorunların ağırlığı altında kaldıkça, yeni bir kavramın giderek daha çok konuşulur olması beklenmelidir. Bu kavram “*Sorun Kimyası*”dır.

“*Madde Kimyası*”, çeşitli maddelerin hangi elementlerden oluştuğu, bunların aralarında nasıl bileşikler yapıp ayrıştığı, sıcak, soğuk, basınç gibi dış etkenlerin bunları nasıl etkilediği gibi soruları açıklar ve bu yolla da insanoğlunun gereksindiği yeni maddeleri nasıl yapabileceği konusunda ona yol gösterir.

“*Madde Kimyası*” bütün bunları, maddeleri oluşturan “**elementler**” ve bu elementlerin birleşip ayrışmalarını düzenleyen “**kanunlar**” yoluyla yapar.

“*Sorun Kimyası*” da benzer şekilde sorunların hangi elementlerden oluştuğuna, aralarında nasıl yeni bileşikler yaptığına, mevcut bir sorun bileşiğinin onu oluşturan elementlerine nasıl ayrıştırılabileceğine, bir sorunun bileşik mi yoksa temel element mi olduğuna nasıl karar verileceğine ilişkin konularla uğraşır.

“*Madde Kimyası*”nda olduğu gibi o da bütün bu işleri, sorunları oluşturan “**sorun elementleri**” ve bu elementlerin birleşip ayrışmalarını düzenleyen “**kanunlar**” yoluyla yapar.

Uygulamalı bilimlerde bir alan için geliştirilen tekniklerin bir başka alana uyarlanması pek kullanılan yaygın bir yöntemdir. Örneğin, elektrik akımı için geliştirilen analiz yöntemleri, su ve hava akımlarının tahlili için, hatta trafik akımlarının çözümlenmesi için kullanılır.

Sosyal bilimlerle uğraşanlar genellikle bu yalınlıktan rahatsız olurlar ve “*içine insan ögesi giren olaylar kolay anlaşılmaz*” diyerek kendilerine biraz pay çıkarırlar. İçinde insan davranışı bulunan olayların çözümlenmesinin güç olduğu doğru ama o tür olayların da kendine özgü kurallarının bulunmadığı ve bulmaya çalışmanın boş iş olduğu da bir o kadar yanlıştır.

“*Sorun Kimyası*” Kimin İşine Yarar?

Her bilim dalı ve her yeni metot bir ihtiyaçtan doğmuştur.

“-75 derecede yorgandan dışarı çıkan ayağın nasıl üşümeyeceği” eskimoların sorunudur. Eskimoların yapmaları gereken rasyonel davranış, başka kimseyi ilgilendirmeyen bu sorunu anlamaya ve sonra da çözmeye çalışmaktır.

“*Sorun Kimyası*” ise, yukarıdaki gibi bir sorunu bulunan ve çağdaşlaşma konusunda pek bir iddiası bulunmayan toplumların değil, bizim gibi sorunu çok ve özellikle de onları çözmekte yetersiz kalan toplumların meselesidir. O halde diğer bilim dallarının geliştiği ülkelerin değil bizim, sorunlarla ilgilenen bir bilim alanı tanımlamaya çalışmamız gerekmektedir.

Çağdaş toplumlar, sorunları bulunmayan değil onları çözebilen toplumlardır. Toplumumuz da çağdaş olma arzusundaysa onları çözmek, çözmek için anlamak, anlamak için anladığını sanmaktan vazgeçmek ve bunun için de onları anlayabilmek için bir metotlar dizisi (adına bilim diyemesek de) geliştirmek zorundayız.

“*Sorun Kimyası*”nın Temel Kanunları!

“*Madde Kimyası*”nın temel yasası Lavoisier Kanunu’dur: “Hiçbir madde yok olmaz, yoktan da var olmaz, ancak şekil değiştirir” biçiminde ifade edilebilecek bu kanunun “*Sorun Kimyası*” ’ndaki üç karşılığı şöyledir:

* GÖZLEM Gazetesi, M. Tınaz Titiz

Kanun 1.Sorunlar yoktan var edilebilir. Her akılsızca davranış en az bir sorun üretir.

Kanun 2.Hiç bir sorun onu meydana getiren nedenler ortadan kaldırılmadıkça çözülemez, ancak şekil değiştirir. Nedenleri yok etmeye dayalı olmayan her çözüm girişimi yeni sorunların üremesine yol açar.

Kanun 3.Bir sorun çözümediği sürece doğurma ve başka sorunlarla birleşme yoluyla çoğalma eğilimindedir.

Görüldüğü gibi iki kimya arasındaki başlıca fark “*yoktan var etme*” konusundadır. O da, işin içine insanın (insanın akılsızca davranışlarının) girmesi nedeniyledir.

Bu yeni kavramı ve onun kanunlarını öğrenmek zorundayız. Sorunlar ağırlaştıkça, ortaya çok sayıda kurtarıcının çıkması geleneksel bir eğilimdir. Bu yeni kimyayı öğrenmekten ve böylece sorun çözme kabiliyetimizi geliştirerek onlardan kurtulmaktan başka çıkış yolu yoktur.

Çağdaş toplumlar, sorunları bulunmayan değil onları çözebilen toplumlardır. Toplumumuz da çağdaş olma arzusundaydı onları çözmek, çözmek için anlamak, anlamak için anladığını sanmaktan vazgeçmek ve bunun için de onları anlayabilmek için bir metodlar dizisi (adına bilim diyemesek de) geliştirmek zorundayız.

Ek-2

BİLDİĞİMİZ KİMYA, BU İŞLERİ AÇIKLAYAMIYOR!*

Algılayabildiğimiz üç boyutun ötesindeki boyutları açıklamaya çalışan düşünürlerin sık başvurdukları bir yöntem, Dünya'yı bir ya da iki boyutla algılayabilen yaratıkları örnek alıp, onların üçüncü boyutu nasıl düşleyebileceklerini göstermek, böylece bizim de daha üst boyutları algılayabilmemizi kolaylaştırmaya çalışmaktır.

Bu metoda göre, iki boyutu algılayabilen, örneğin bir tavuk ya da üç boyutu algılayabilen bir insan tarafından tek bakışta kavranabilen iki boyutlu bir cisim, örneğin düz bir tabak, ancak tek boyutu algılayabilen mesela bir solucan tarafından **"tek bakışta"** kavranamayacaktır.

Solucan tüm dünyayı ancak çizgiler boyunca ilerleyerek algılayabildiği için, tabağı da yanyana yüzlerce defa gidip gelerek, yani tabağı çizgilerle tarayarak kavrayabilecektir.

Dışarıdan birisi ne kadar zorlarsa zorlasın, solucan'ın aynı anda birden fazla çizgiyi algılayabilmesine imkan olmayacak, o çizgilerin bir araya gelerek tabağı oluşturduğunu anlayamayacaktır.

Solucan'ın bir izden (çizgi) diğerine geçmesi bir süre alacağı için, o ikinci boyutu **"zaman"** olarak değerlendirecektir. Hele üçüncü boyut onun için daha da anlaşılmaz görünecek, üçüncü boyuttaki herşey onun için gizli güçler tarafından yönetilen bir "yaşam" olacaktır.

Solucan'ın ikinci boyutu kavramasındaki yetersizlik, aynen tavuğun üçüncü boyutu algılamasındaki güçlüğü benzer.

Bu defa tavuk ikinci boyuttaki şekilleri **"tek bakışta"** algılayabilecek, üçüncü boyuttaki değişimleri ise "zaman" boyutu olarak kavrayacaktır.

Solucan–tavuk–insan örnekleme, tek boyutlu şekillerin her üçü tarafından, iki boyutluların yalnız tavuk ve insan tarafından, üç boyutluların ise yalnız insan tarafından algılanacağını gösteriyor.

Peki, aynı anda üç boyuttan fazlasının algılanmasını gerektiren cisimler (ya da olaylar) insanlar tarafından nasıl kavranacaktır?

"İnsan" olarak tek ad altında topladığımız kümenin içinde, Dünyayı çok çeşitli şekillerde algılayanlar olduğuna çeşitli gözlemlerimizle tanık oluyoruz.

Günlük yaşamdaki basit sorunlar söz konusu olduğunda olayları çok boyutlu bir uzayda değerlendirebilenler, daha az boyutlu kavrayanlara kendilerini **"ayarlamakta"** ve karşılıklı ilişkilerde pek önemli meseleler çıkmamaktadır.

Her ne kadar, çok boyutlu algılayanların bazı davranışları diğerleri tarafından **"anlamsız"** olarak değerlendirilse de karşılıklı hoşgörüyle bu işler geçiştirilmektedir.

Gündelik denilebilecek yalınlıktaki ilişkiler böylece yürürse de, karmaşık sorunlar karşısında durum değişmekte, değinilen bu algılama farkları, ciddi sürtüşmelere yol açmaktadır. Olayları çok boyutlu görebilenler açısından, aralarındaki bağlantı çok net olan değişik görüntülü olaylar, az boyutlu algılayanlarca, birbirleriyle ilgisiz, ayrı olaylar sanılmaktadır.

İşi daha da içinden çıkılmaz yapan, az boyutluların egemen hale gelmesidir. Bu durumda egemen az boyutluların her eylemi, –az boyutlu uzay içinde hepsi de doğrudur– sorunları daha da içinden çıkılmaz hale getirmektedir. Türkiye'nin geçmiş on yıllardaki sorunları, basit ve az boyutlu bir **"sorunlar kimyası"** ile algılanıp çözülebiliyor, daha doğrusu ertelenerek **"o günler için"** çözümleniyordu.

Bugün bu "kimya" ile, sorunların, bütün boyutlarıyla ve birbirinden ayrılmaz bir bütün olarak kavranması imkansız hale gelmiştir. Daha yüksek boyutlar içeren, yani birbirleriyle bağlantısı yokmuş gibi görünen olayları birbirine bağlayabilen bir boyut sistemi kullanılmaksızın bu imkansızlık aşılamaz.

Az boyutlu platformda masum hatalar olarak değerlendirilen ve herkesin rahatça işlediği **mikro-suçlar**, çok boyutlu platformda dev boyutlu yolsuzlukların yapı taşlarını oluşturmaktadır.

Az boyutlu olayları kavramanın başlıca yöntemi "*yerinde bizzat görmek*" iken, çok boyutlu sistemde bu bir "**algılayamama nedeni**" haline gelmektedir.**

Stephan Hawking'in olağanüstü algılama yeteneğinin nedenlerinden birisi de beyninden başka yerinin işlemeyişi, hiçbir olayı "**yerinde tetkik**" edemeyişi (!) olsa gerektir.

Terör konusu, az boyutlu düşünce sisteminde başa çıkılabilecek bir sorun değildir. Laik-müslüman çatışması da öyledir.

Milyon dolarlık banka soygunları da az boyutlu platformun algılama kabiliyetinin dışındadır.

Çok boyutlu yaklaşımda ise bunlar bir ve bütündür, ve az boyutlu yaklaşımın araçlarıyla çözülemezler.

Nitekim hiçbirinin çözülemediği en yetkili ağızlardan çıkan –ve samimi olduğundan zerrece şüphe edilmemesi gereken– "*bitti, bitiyor*", "*filan tarihte bitecek*", "*ya bitecek ya bitecek*" sözlerine rağmen çözülemediği, hatta yeni boyutlar kazandığı ortadadır.

Bu sorunların, yeni ve tıkanıklık çözücü söylemler gibi görünen "*PKK ile görüşmek*", "*Kuran'a el basıp yemin etmeye izin vermek*", "*sınırsız özgürlükler*" gibi yollarla da çözümlenmesine imkan yoktur.

Ayrıca, çok boyutlu algılama düzeyindeki çözümler için genellikle kullanılan, "*sen hele bir söyle, aklıma yatarsa olur*" gibisinden yaklaşımlar da maalesef geçersizdir.

Ne yazık ki iki boyut sistemi arasındaki farklılık, bütün iyi niyete rağmen az boyutlunun çok boyutluyu anlamasına imkan tanımamaktadır. Bu adil değildir, aşağılayıcı gibi görünmektedir, ama katı gerçek budur.

Yeni "**sorunlar kimyası**"nı anlamaya çalışmaktan, bunları anlamaya imkanı olmayanların ise sorunlarla uğraşmaktan vazgeçip, kendilerine daha az boyutlu meşgaleler bulmalarından başka çare yoktur. Pekiyi, "çoğunlukçu" demokratik sistemimiz içinde, buna imkan var mıdır? Kim az boyutlu olduğunu idrak edip kenara çekilir? Bu, az boyutluluğun tanımına aykırıdır.

İşte, kurtarıcı değil ama ihtiyacımız olan mucize budur. İnsanlarımızın, sağduyularıyla bu gerçeklerin "**farkına varması**" ve az boyutluluğu tasfiye etmesi!

Evrensel düzen ne demokrasiye ne de bir başka modele göre değil, acımasız "**doğal seçim**" esasına göre işlemektedir.

Zayıfın, güçsüzün, akılsızın zamanla yok olması, bu sistemin özüdür. Bu basireti gösterebilen toplumlar yaşayacak, gösteremeyen yokolacaktır. İster beğenelim ister beğenmeyelim!

** "Artık Olaylarla Yakında İlgilenmeyen Yöneticilere İhtiyacımız Var!" başlıklı bir yazı, bu makalenin bir kitabı olan "EVET-HAYIR DEMOKRASİSİ, İnkılap Kitabevi, 1994, Sh. 210"dadır.

EK-3

FANTOM SORUN!

Bu kadar sorun yetmezmiş gibi bir de bu nereden çıktı diye lütfen telaşlanmayınız. Allaha şükür yeni bir sorun yok. Bu, sadece bazı sorunların gerçekte olmadığını, onların birer *hayalet (fantom)* sorun olarak görüldüğünü anlatmak için kullanılan bir deyimdir.

Örneğin, bıçaklanarak öldürülen bir adamın ölüm nedeni olarak aşırı kan kaybı gösterilirse buradaki kan kaybı *fantom sorun'* dur. Yani aslında ölüm nedeni bu değildir. Olsa olsa tıbbi neden budur, belki tıbbi neden bile bu değil mesela beynin oksijenle beslenememesidir. Hatta bıçaklanma olayı da bir *fantom sorun'*dur.

Bu şekilde geriye doğru gidildikçe öldürme olayının gerçek nedenlerine doğru varılır. En son bulunan nedene ise *Kaynak Sorun* denilmektedir.

Fantom ve **Kaynak Sorun'**ların pratik olarak önemi büyüktür. Görevi sorun çözmek olan kişilerin bilmesi gereken nokta şudur: Fantom Sorun'lar çözülemez, ancak Kaynak Sorun'lar çözülebilir!.

Kamu açıklarının, enflasyonun ve bir sürü kaza belanın nedeni olduğu hergün yüz defa, çeşitli kişiler tarafından dile getirilir ve belki birçok kimse de kamu açıklarının gerçekten de bir sorun olduğunu sanabilir. Halbuki kamu açıkları bir fantom sorun' dur ve yukarıdaki kural gereğince hiçbir işe yaramayacak bir sorundur.

Kamu açıklarına yol açan nedenlerin başlıcası olan KİT'ler de bir fantom sorun olup, onun da altında KİT'lerin istihdam yaratma amacıyla kullanımı yatmaktadır. Ama bu da bir başka hayalet sorun olup, onun arkasında "iş yaratma" yöntemlerinin yeterince bilinmeyişi, onun altında bürokrat ve politikacımızın Dünya'yı yeterince izlemeyişi, onun da altında insan dokumuzun yetersizliği ve siyaset anlayışımızın yozluğu yatmaktadır.

Bu şekilde gidilerek kamu açıkları denilen fantom soruna yol açan Kaynak Sorun(lar)a varılabilir. Uzun atlama yapılmazsa hemen herkesin varacağı Kaynak Sorun(lar) birbirinin aynı olacaktır.

Yatıp kalkıp kamu açıklarını, terörü, trafik kazalarını ya da irticaı sorun ilan edenlerin olaylara bu sistem içinde bakması gerekir.

EK-4

SORUNLAR VE KAYNAK SORUNLAR*

“Yaşam” için yapılmış tanımlar biraraya getirilse herhalde birçok cildi doldurabilir. Bu ciltler içinde benzerleri olduğuna emin olmama rağmen bir tane de ben eklemek istiyorum: Yaşam sürekli sorun çözme sürecidir !

Ekonomide, yönetimde, teknolojiye basit ya da karmaşık, sürekli olarak sorun çözmeye çalışmıyor muyuz? Aslında bu sorunların da önemli bir bölümünü yine kendimiz üretiyoruz. Ancak, herkes daha çok başkalarının ürettiklerini çözmeye çalışıyor, başkaları da bizim ürettiklerimizi!

Hayatımızın hemen hemen bütünü kapsayan, maddi-manevi tüm enerjimizi emen, kişisel çatışmalardan toplu çatışmalara ve hatta savaşlara yol açan bu sorunlar dünyası için bilim, birçok başa çıkma tekniği geliştirmiştir. Ama acaba nelerin sorun olduğu konusu yeterince incelenmiş midir ? Bu soru ilk bakışta çok anlamlı görünmeyebilir. *"Bir durum birisini rahatsız ediyorsa o durum bir sorundur"* denilemez mi ?

Bu konuyu biraz deşmek ve nelerin sorun sayılması gerektiği konusunda bir yaklaşım tanımlamak istiyorum. Bu ifadeden bile, sorun olan ve olmayan (durum)ların varlığı gibi bir sav ortaya çıkıyor.

Bir (durum)a *"bu sorun değildir"* demekle sorun yok olmadığına göre sorunları ikiye ayırdığımı belirterek bu yaklaşımı açıklamaya çalışacağım. İki çeşit sorun tanımlamak istiyorum: Sorunlar ve Yansımış Sorunlar!

Bir sorun, bir veya daha fazla durumdan yansıyarak şekil değiştirebilmektedir. Bir örnekle ifade etmek gerekirse, *"bir aşçının sağlık durumunun uygunsuzluğu"* bir sorundur. Bu sorun, bir lokantada (durum) yansımaya uğrayarak, *"mideleri bozulan müşteriler"* gibi yepyeni bir soruna dönüşebilir. Hatta bu yeni sorun mesela turizmde (durum) bir daha yansımaya uğrar ve *"turist yollayan ülke sağlık otoritelerinin Türkiye aleyhine kampanyaları"* na yol açabilir. Bu ise baştakinden çok daha farklı görünümdeki bir sorundur. Bu süreç devam ederek yeni yeni sorunlar ortaya çıkacaktır.

Şimdi işi biraz daha gerçeğe yaklaştırmak için şunları da ekleyelim:

- (1) Sorunların yansıdığı (durum)lar bizatihi birer sorun olabilir.
- (2) Bir sorun, aynı anda birden fazla (durum) dan yansıyıp birden fazla yeni sorun yaratabilir.
- (3) ve nihayet bir sorunun yansımalarla uzayıp gitmesi, uzunca bir zaman süresine yayılır.

Bunlardan en ilginç ilkidir. Bir sorun, bir diğer sorun ile birleşip, ortaya her ikisine de benzemeyen yeni bir sorun çıkabilir. Böylece uzunca bir süre geçince, ortaya öyle bir sorunlar yumağı çıkabilir ki, ilk bakışta kimse bütün bu yumağın iki basit sorundan kaynaklandığını kestiremeyebilir.

İşte bu nedenle yukarıda sorunlar ikiye ayrılıp bir grubuna **"yansımış sorunlar"** adı verilmiştir. Ancak pratikte karşılaşılan sorunların büyük bölümü yansımış sorun olduğu için onların adlarına dokunulmayıp diğerlerine bir başka ad konulmuştur: **Kaynak Sorun!** yani yansımış sorunlar yaratan kaynak! O halde öyle objektif bir kriter ortaya konulmalıdır ki, sorun olduğu iddia edilen bir meselenin, bir **kaynak sorun** mu yoksa, o **kaynak sorun**un bir ya da daha fazla yansımadan sonra aldığı şekil mi olduğu anlaşılabilir!

Eğer bu kriter bulunamazsa, yani sorunlar ile **kaynak sorun**ları birbirinden ayırabilecek bir araç geliştirilemezse sorunlar çözülemeyecektir. O halde şu, bir ikinci altın kural olarak benimsenmelidir. **Ancak kaynak sorunlar çözülebilirler!**

* M. Tınaz Titiz, yayımlanmamış makale

Örneğin "Lokantaların bazılarının sağlık kurallarına uygun olmayışı" bir sorundur ve turizm açısından önemli sonuçları olan bir sorundur. Ancak, bir "**kaynak sorun**" değildir. Sağlıklı bir lokantanın girdilerinden ilk akla gelenler şunlardır:

- * Mesleği konusunda eğitilmiş personel
- * Bu personele hijyen konusunda verilecek eğitim
- * Sağlıklı mutfak için gerekli teçhizat (soğutucu, dondurucu vb.)
- * Temizlik teçhizatı ve malzemesi
- * Sağlık denetimi sistemi
- * Hijyen masraflarından kendi payına düşeni ödemeye razı bir müşteri profili
- * Nihayet karının bir kısmından hijyen lehine feragat edebilecek bir lokanta işleticisi

Bu faktörlerden birisinin dahi eksik olması, o tesisteki sağlık şartlarını eksik hale getirecektir.

Sorun, "lokantaların sağlıksızlığı" şeklinde tariflendiğinde, onu oluşturan bu faktörler yerine, bu faktörlerin biraraya gelmesinden oluşan ama elle tutulur bir sorun olmayan sağlıksız lokanta sorunu ile boş yere uğraşır durulacaktır.

"Personelin Meslek Eğitimi" tek başına bir somut iştir. "Hijyen eğitimi" de böyledir. "Sağlık Teçhizatı", "Denetim Sistemi" ve diğer girdilerin hepsi somuttur. Ama bunların biraraya getirdikleri, "Sağlıklı (ya da sağlıksız) lokanta" sorunu soyuttur. Bir benzetme ile pirinç , yağ, su, sıcaklık, tuz ve ahçılık hüneri gibi somut girdilerden oluşan pilavın "lezzet"i (ya da lezzetsizliği) soyuttur, dolayısıyla bir sorun olarak dile getirilebilir ama bu şekliyle çözülemez. Ahçı, (yani problemi çözmek zorunda olan kişi) lezzetsizlik şeklinde ifade edilen sorunun bir **kaynak sorun** olmadığını, bilir ve girdilerden hangi(ler)nin sorunlu olduğunu teşhise çalışır.

Kaynak sorun olmayan sorunlara karşı, sokaktaki insan daima kestirme ya da cince çözümler önerebilir. Bunu, görevi sorun teşhisi ve çözümü olmayan insanların olağan bir davranışı olarak değerlendirmek gerekir. Ancak kamu yöneticilerinin ve de özellikle politikacıların durumları farklıdır. Onların biricik görevleri sorunları doğru şekilde teşhis etmek ve sonra da çözmektir. Yanlış teşhise yetkileri yoktur. Hele bu yanlışlık, peşin hükümlülük, bildiklerini yeter zannetmek, öğrenmeye direnmek gibi kimsenin yetkili olmadığı olumsuz nitelikler sebebiyleyse!

O halde sorunların "**kaynak sorun**" olup olmadıklarını anlamak için bir kriter ihtiyacı açıktır. Bu kriter şudur: Bir sorunun girdilerinin herbiri birer sorun değilse, o bir **kaynak sorundur**. Böyle değil de; her girdinin yerine getirilmesi başka sorunların çözümüne bağlı ise, o bir **kaynak sorun** değildir.

Bir başka deyimle; eğer bir sorun, bir grup sorun elementi (kaynak sorun) cinsinden ifade edilebiliyorsa o bir kaynak sorun değildir. Çünkü girdileri birer sorundur.

O halde **kaynak sorun**, hiçbir girdisi bulunmayan yani "öyle olduğu için öyle olan" sorunlardır. "Türkiye'nin jeolojik yapısının kırıklı oluşu" ya da "Doğu bölgelerimizde iklimin sertliği" gibi sorunlar **kaynak sorunlardır**.

Ancak pratikte bu kadar temele inen kaynak sorun yaklaşımı, sorun çözmek için kullanışlı değildir. Hiç kimse, ne Türkiye'nin jeolojik yapısını, ne de Doğu'daki iklimi değiştirecek bir çözümü (hiç olmazsa günümüzde) geliştiremez. Bui sebeple, pratikte çözülebilir sorunlara kadar gerilememiz gerekir. Yani öyle **kaynak sorunlar** tanımlanmalıdır ki, bu yapı taşlarını kullanarak sorunların büyük bölümünü kompoze edebilelim. Tabii ki bunlar, **kaynak sorun** tanımına (girdisiz olmak) tam uymayacaklardır. Ama yine de sorunlarımızı doğurdıklarından ötürü kendilerine **kaynak sorunlar** denilecektir.

Kaynak Sorunlar Nelerdir?

Birbirinden ilgisiz (görünümlü) çeşitli sorunlar üzerinde yapılan çalışmalar, bunların şu 15 elementin çeşitli şekillerde biraraya gelmesinden oluştuğunu göstermiştir:

1.Rekabet ortamı yaratılamamış olması

Bireylerin ve bireylerin biraraya gelmesinden oluşan çeşitli ilgi gruplarının arasındaki hertürlü mücadelenin, sonuçta o kişi ya da grupları refah ve/ya mutlulukları açısından daha üst tatmin seviyelerine götürebilmesi, bu mücadelelerin temel şartının rekabet olmasına bağlıdır. Aksi halde, yani birbirinden daha iyi olmak yerine, rakip(ler)ini aşağı iterek mücadele kazanmaya çalışmak halinde hem toplum bir kazanç elde edememekte, hem de toplumun geri kalan bireyleri yapıcı bir mücadeleye girmekten kaçınmaktadırlar. Burada rekabet ortamı deyimi ile yalnız ticari alanda değil, tüm alanlardaki rekabet kastedilmektedir. Rekabet anlayışının toplum yaşamımıza egemen kılınmasıyla bugün mevcut olan birçok sorunumuzun ya ortadan kalkacağı ya da en azından hafifleyeceği düşünülmektedir.

2.Sürekli ve yaygın bir öğrenme ortamı bulunmayışı

Toplumun çeşitli sorunlarını çözebilme ya da muhtelif amaçlarına erişmek için kullanması gereken araçların başında bilgi edinmek gelmektedir. Bu, her şart altında, bilgiye erişmeyi ve öğrenebilmeyi gerektirmektedir. Diğer yandan bilgi edinebilmek yalnızca hayatın belli bir döneminde okullar vasıtasıyla değil, ömür boyunca devam edecek bir süreç olmak zorundadır. Toplumumuz bunu sağlayamamış, bunun yerine kurnazlık, kolaycılık, hattâ zaman zaman ahlâk dışı yollara tevessül gibi yollar genel kabul görmüştür. Bir başka deyimle bilgi edinebilme ve öğrenme ortamının bulunmayışından doğan vakum, bilgisizlik ve benzeri normlarla doldurulmuştur. Vakit nekadarc geç olursa olsun bilgisizliğin yerine bilgiyi ve öğrenmeyi koymaksızın çağdaş gelişmişlik sınıfına geçmek mümkün görünmemektedir.

3.Enflasyon ortamının tüm diğer ortamları olumsuz etkilemesi

En genel tanımıyla ürettiğinden fazla tüketmek demek olan enflasyon sadece ekonomik alanda değil, tüm diğer alanlarda da olumsuz etkiler yaratmıştır. Kültürel dejenerasyon içindeki paydan, ahlak normlarındaki tahribata varıncaya kadar hemen her alanda enflasyonun etkileri vardır. Bu etki ortadan kaldırılmaksızın diğer sorunların kökten çözülebilmesi imkânsız görünmektedir.

4.Bazı temel kavramların toplum tarafından henüz yeterince özümlememiş olması

Toplumumuzun bütün değer ölçülerini üzerine oturttuğu çeşitli kavramlar bulunmaktadır. Demokrasi, çağdaşlık, laiklik, milliyetçilik, özgürlük, hak ve bu gibi çok sayıda kavram henüz herkese göre ayrı tarifleri olan kavramlardır.

5.Hızlı nüfus artışı

Büyük bir nüfusa sahip olmanın milli varlığımızı idame ettirebilme şartı olarak görülmesi dışında toplumumuzun büyük çoğunluğu hızlı nüfus artışının yarattığı olumsuzlukların farkındadır. Varlık sürdürebilmenin nüfus ile birbirine bağlanması ise, gelişmiş ülkelerin seviyesine çıkılamayacağı, bu nedenle de ancak kalabalık nüfus aracılığı ile korunabileceğimiz gibi bir varsayımı geçerli kılmaktadır. Toplumumuz buna razı değil ve çağdaş medeniyet düzeyine erişmeyi bir vazgeçilmez amaç olarak benimsiyorsa, hızlı nüfus artışının makul bir düzeyde tutulması kaçınılmaz bir gerekliliktir.

6.Tüketim ahlâkının yeterince gelişmemiş oluşu

Çeşitli ahlâk türleri konusunda yüksek bir duyarlığa sahip toplumumuzda tüketim ahlâkı, yeterince üzerinde durulmayan bir kavramdır. Güç ve zenginlik göstergesi olarak ihtiyaç dışı harcamalar kadar, topluma örnek olması gerekenlerin bu yönde örnek vermemeleri de tüketim ahlâkının yeterince yerleşmediğini göstermektedir. Uzun yıllardır süren ve toplumumuzda birçok olumsuz etki yaratmış ve yaratmakta olan enflasyonun nedenlerinden birisinin de tüketim ahlâkı normlarındaki zafiyet olduğu şüphesizdir.

7.Bilim ve Teknolojinin, refah ve mutluluğu belirleyici rolünün tam anlaşılmamış oluşu

Gelişmiş toplumların mevcut refah ve mutluluğunu yaratan az sayıdaki faktörden başlıcasının bilim ve teknoloji olduğu gerçeği, üzerinde çok söz söylenmesine rağmen henüz tam anlaşılammıştır. Buna paralel olarak bilim ve teknoloji gelişmiş ülkelerdekilerden oldukça farklı bir anlam ve içerik kazanmış, bilim ve teknolojinin toplumun refah ve mutluluğuna değil bilim adamlarının özgür seçimlerine göre Devletçe kaynak ayrılması gereken bir konfor olduğu gibi yanlış bir inanç yerleşmiştir. Bunun bir sonucu olarak da bireyler ve toplum, bilim ve teknolojiden yaşamlarıyla ilgili bir fayda beklemez duruma gelmişler ve diğer konforlar için ayırdıkları ölçüde kaynak ayırır olmuşlardır.

8.Doğru kural koyma ve uygulama becerisinin yetersizliği

Kural koymanın ve konulan kuralların uygulanmasının bir bilim olduğu gerçeği gözardı edildiği için konulan kurallar dejenere olmuş (ve olmakta) ve toplumun hemen hemen bütününde kurallara uymama bir alışkanlık haline gelmiştir. Buna paralel olarak kural koyanlar giderek, bu konuyu daha az bilenlere doğru yayılmış ve bir kural kirliliği ortamı doğmuştur. Çok sayıda kurala rağmen bireylerin uydukları kuralların sayısı son derece sınırlıdır. Bir anlamda toplumumuz kuralsız yönetilen bir toplum durumundadır. Bu gerçek henüz üzerinde konuşulan bir sorun olmadığı gibi, herhangi bir akademik kurum da üzerinde durmamaktadır.

9.Toplumun, sorun teşhis ve çözme kabiliyetinin yeterince gelişmemiş oluşu

Özellikle günümüzün hızlı değişim ortamında bir toplumun sorunlarla karşılaşmaması imkânsızdır. Hattâ bir bakıma sorunlarla karşılaşan bir toplum giderek onları çözme kabiliyetini de geliştirebilir. Bunun için onları "**olmaması gereken**" şeyler olarak değil de "**olmasına engel olunamayan ve fakat çözümlenen**" olgular olarak görmek zorundadır. Toplumumuz, başta bilimi hayatına egemen kılamamış olmak bulunmak üzere çeşitli nedenlerle sorun teşhis ve çözme yeteneğini yeterince geliştirememiştir. Toplumumuz sorunları teşhis için bütün Dünyanın yaygın olarak kullandığı bilimsel metodları , en önemli sorun alanları için dahi kullanamamakta, onun yerine herkes sorunun bir yönü üzerinde ısrar etmektedir.

10.İdarede istikrarsızlık

Kamu yönetimi kadrolarının sık sık değişmesi, bundan da önemlisi her değişen idare ile birlikte doğru ya da yanlış tüm yapıların değişmesi ve hattâ aynı idare zamanında dahi idari sürekliliğin sağlanamaması dolayısıyla daima herşeye yeniden başlamak zorunluğu doğmaktadır. Bu ise vakit ve diğer kaynakların kaybına yol açtığı gibi kamu yöneticilerinin yanlış tutumlar (gelenin de eskisini değiştirmesi, bulunulan makamda uzun süre kalmanın çarelerinin aranması, bu imkânların zorlanması gibi) içine girmelerine de yol açmaktadır. Ancak bu duruma paralel olarak idareler de kendilerinden beklenen fonksiyonları yerine getirememekte, sorunlar için doğru yaklaşımlar üretememekte ve/ya uygulaya- mamaktadırlar.

11.Mevcut vasıf dokusunun yetersizliği

Toplumun nitelik dokusundaki yetersizliklerin, o toplum bireylerinin tek tek ya da gruplar halinde yaptıkları tüm işlere mutlaka yansıdığı gerçeği henüz anlaşılammıştır. Bu nedenle insana rağmen insan kalkındırılmaya çalışılmakta, ona çeşitli hizmetler getirilerek mutlu kılı- nabileceği sanılmaktadır. Halbuki insana yapılabilecek en büyük hizmet onun vasıf düzeyini, topluma yapılabilecek en büyük hizmet de toplumun vasıf düzeyini (dokusunu) geliştirmektir.Toplumumuzun vasıf dokusu yetersizliği tüm kaynak sorunlar içinde en önemlisini oluşturmakta, tüm kaynak sorunlara girdi teşkil eden bir kaynak sorun niteliğini taşımaktadır.

12.Temel hak ve özgürlükler konusunda yeterli bilincin gelişmemiş oluşu

Temel hak ve özgürlüklerin herbiri konusunda yaygın ve tam bir anlayış oluşmamıştır. Bir bakıma insanımız, uğradığı çeşitli haksızlıkları ve özgürlüğündeki sınırlamaları, başkalarına haksızlık yaparak ve başkalarının özgürlüklerini sınırlayarak gidermeye çalışmaktadır.

13.Kültürel kimlik bunalımı

Osmanlı İmparatorluğunun çoğunlukla dine dayalı mozayik kültür yapısından, Türkiye Cumhuriyetinin laik düzenine geçen ve fakat içindeki kültürel mozayığı muhafaza eden toplumumuz çağın gerekleri ile geride bıraktığı çağın geleneklerini yeni bir yoruma kavuşturma sürecini henüz tamamlayamamıştır. Bu durum sosyal ve dönerek ekonomik yaşamda bunalımlara neden olmaktadır. Bir yanda, bir toplumu Millet yapan bir arada yaşama isteği duyma, birbirini anlayabilme, ortak bir tarihe sahip olma, ortak Milli değerlere sahip olma gibi ortak kültür özellikleri; diğer yanda, ise bir Milletin kültürel renkliliğini oluşturan kültür mozayığı kavramı arasındaki denge henüz tam özümlememiştir.

14.Sanatın, refah ve mutluluğu belirleyici rolünün anlaşılmamış oluşu

Bilim ve teknolojiye benzer şekilde sanatın da refah ve mutluluktaki payı yeterince anlaşılammıştır. Bilim ve teknolojiden daha da akut olarak ve geçmişimizde bazı sanat dallarının kültürümüzde yer almaması nedeniyle, sanat ihtiyaçlar hiyerarşisinin en üst basamaklarına yerleştirilmiş ve tüm ihtiyaçların tatmininden sonra sanata sıra gelmesi gerektiği yanlış kabulü yapılmıştır.

15. Erdem anlayışı ve uygulamalarındaki sorunlar

Bu açıdan sağlam bir geçmişe sahip toplumumuz giderek yoz değerlere sahip olarak ahlâk sorunlarıyla daha çok karşılaşır olmuştur. Vasıf dokusunun bir bileşenini oluşturan ahlâk, yeterince gelişmediği sürece yalnızca belli konularda bilgi beceri sahibi olmanın yeterli olmadığı, hattâ yeterli ahlâk normlarına sahip olmayan kişilerin bilgi becerisinin bulunmasının durumu daha da tehlikeli hale getirdiği bir gerçektir.

Aynen kimyadaki karbon, hidrojen ve oksijenin, çeşitli şekillerde bir araya gelerek sonsuz sayıda maddeyi oluşturması gibi, bu 15 sorun da dün ve bugün karşışışya bulunduğumuz ve ilerde bulunacağımız sorunları oluşturmaktadır.

Bu yaklaşımın pratik önemi açıktır. Özellikle ülke yönetimine talip olan, siyasi partiler çeşitli konulardaki vaadlerini **kaynak sorunlara** dayandırmak zorunda- dırlar. **Kaynak sorunların** çözümüne dayalı olmayan hiçbir politika gerçekçi değildir.

Siyasi partiler arasındaki tercih, kaynak sorunlara ne gibi çözümler önerdikleri ve bu önerilerini hayata geçirebilecek kadroları bir araya getirip getireme- yecekleri açısından olmalıdır.

Meseleye böyle bakılınca politika, kazanmış olduğu aşağılayıcı anlamın çok ötesinde, *"uzatmayın, sizi ancak biz yönetiriz"* tavırlarının çok dışında, bir **"sorun çözme sanatı"** görünümü kazanmaktadır.

Toplumumuzun özlediği ve de layık olduğu **"politika"**, insanların köleler gibi alınıp satıldığı, üzerlerine yatırımlar yapıldığı, tiksinti veren bir orta oyunu değil, herkesin **kaynak sorunlara** önerdiği çözümleriyle Milletin huzuruna çıktığı bir sınav şeklidir.

EK-5

BİR SORUN ÇÖZÜMLEME ARACI: EZ-IMPACT™*

Sorunlar üzerinde gözlem yapıp onların yapılarını inceleyenlerin farkına vardıkları ilk gerçek, onların “**hareketli yapıları**”dır.

Bakır madeni nasıl ki hemen havanın oksijeniyle birleşmeye istekliyse, sorunlar da başka sorunlarla birleşmeye öylesine isteklidirler. Bakır-oksit ne bakıra, ne de oksijene benzemediği gibi, iki sorunun birleşmesinden doğan yeni sorun da, onu üretmiş olan sorunlara benzemeyebilir.

İşin daha ilginç bir yanıvardır: bakır bir defa oksijenle birleşip üzerini ince bir oksit tabakasıyla kapladı mı, artık *bu* “*birleşme arzusu*” biter, üzerine zorla bir başka madde getirilmediği sürece kararlı yapısını korur. Sorunlar ise böyle değildir. Bitmek tükenmek bilmeyen bir isteklelikle, diğer sorunlarla birleşip yeni sorunlar üretmeye devam ederler.

Bu durum, toprağın altına doğru büyük bir hızla köklerini salan, her kökten ikişer üçer kök çıkarıp daha derine giden bir bitki gövdesi gibidir.

Dışarıdan bakan bir göz daima aynı gövdeyi gördüğü için, köklerin bu yayılıp derinleşmesini göremez. Sorunlar da aynen böyledir. Gözümüze hep aynı ve değişmiyormuş gibi görünen bir sorun, sürekli olarak yeni kökler üretir, onlar da başka gövdelerin kökleri, hatta kendi gövdesinin kökleriyle birleşerek genişlerler.

Örneğin, “*yüksek enflasyon*” sorunu bir gövdeye, “*hızlı nüfus artışı*” ise bir diğer gövdeye benzetilebilir. “*Enflasyon*” gövdesinden çıkan köklerden birisi “*sermaye aşınması*”dır. Bir bakkalın dükkanındaki malları yani sermayesi, enflasyon tarafından kemirilir. Sattığı malın yerine yenisini koyamaz. Böylece bir süre sonra dükkanını kapatmak zorunda kalır ve işsiz kalır.

“*Hızlı nüfus artışı*” gövdesinden çıkan köklerden birisi ise, “*genç nüfusun işsizliği*”dir.

Sermaye aşınması nedeniyle işini kaybeden ve genellikle orta ya da ileri yaş grubunda olan kişiler, hızlı nüfus artışı sonunda ortaya çıkan genç işsizlerle aynı emek ve sermaye piyasalarını paylaştıkları için, bu iki ayrı kök birleşip yepyeni bir sorun üretirler: “*genç-yaşlı kuşaklar çatışması*”!

İşsizlik nedeniyle doğan bu yeni sorun, başka bir gövdenin (örneğin kültürel yozlaşma) uzantılarıyla birleşip daha başka sorunlar üretebilirler.

Bu küçük örnekle, sorunların nasıl bir hareketlilik içinde sürekli genişlediği anlatılmaya çalışılmıştır.

Sorunları çözebilmek için önce onları çözümlenmek, çözümlenebilmek içinse önce onları anlayabilmek gerekir. İş, sorunları çözmek olanların bu nedenle bu süreci -ki adına “**sorun kimyası**” denilmelidir- iyi anlamaları gerekir.

Sorunları ve aralarındaki ilişkileri anlamadan, bu ilişkileri çözümlenmeden sorun çözmeye kalkışmanın kaçınılmaz sonucu ise deneme-yanılma yani “kurcalama”dır. Bu ise sorun çözmek bir yana yeni sorun üretmenin en güvenilir yoludur.

Sorunları ve aralarındaki ilişkileri “anlayabilme”nin yolu, peşin yargılardan sıyrılıp, onları nesnel olarak incelemektir.

“*Bu sorun şöyle çözülür*”, “*nedeni şudur*”, “*benim bildiklerim doğru olmalıdır, çünkü benim ünvanım var*” gibisinden peşin yargılar, bu incelemeyi imkansız kılar.

* M. Tınaz Titiz, B/T Magazin’de yayımlanmış bir makaleden uyarlanmış bir açıklamadır.

İncelemeyi güçleştiren bir diğer öge ise, bu konulardaki pratik eksiğidir. Bir sorunun, peşpeşe neler üretebileceği konusunda yeterli düşünsel pratiğe sahip olmayanlar için, bu sorun zincirini gözde canlandırmak güç olabilir. Ama bunu sürekli yapan kişiler, bir sorundan neler üreyebileceğini kolayca tahmin edebilirler.

Böylece ortaya çıkacak olan “*sorun haritası*” (bir sorun, onunla ilişki içindeki sorunlar ve aralarındaki çeşitli türdeki bağlantılar), çözümlenmeye (analiz) hazırdır.

Burada “*çözümleme*” deyiimiyle, harita'daki sorunlar içinden bizi ilgilendiren(ler)in, çeşitli önlem senaryoları karşısında ve belirli bir süre sonunda ne duruma geleceklerinin tahminlenmesi kastedilmektedir.

Ancak, burada önemli bir güçlük vardır: bundan *önceki* “*sorunları anlama*” evresi, kalem, kağıt ve düşünmeyle yapılabilirken, bu yeni evre (çözümleme evresi), ek olarak bir de “**yöntem**”e gereksinim gösterir.

Bu çözümlemenin “**nasıl**” yapılacağını adım adım tanımlayan bir “**yöntem**”e sahip olmaksızın çözümleme yapılamaz.

Bu yöntem'e, “**Çapraz Etki Çözümlemesi**” (Cross Impact Analysis) adı verilmektedir.

A.B.D. Kongresi Bütçe Komisyonu'nun başlıca görevlerinden birisi, Kongre'den çıkarılmak istenen yasalara, “olursa ne olur çözümlemesi” (what if analysis) uygulamak ve tekliflerin yasalaşması halinde mali, ekonomik ve sosyal sonuçlarını tahmin etmeye ve olabiliyorsa bu sonuçları iyileştirmeye çalışmaktır.

Bu nedenle, *Çapraz Etki Çözümlemesi* toplum yaşamında çok önemli bir işleve sahiptir. Bu tür yöntemler kullanılmaksızın, olumlu ve çoğu da olumsuz binlerce olasılıkla dolu bir denizde pusulasız yol almaya çalışmak, rastlantılara tamamen teslim olmak demektir.

Bu tür senaryo analizlerini yapmada kullanılan yöntemlerden birisi “**benzetim**” (*simulation*)dir. Ancak, bu yöntem, borunların (daha genel bir deyişle “**olay**”ların) sayısal olarak ifade edilebilmelerini gerektirir.

Yani, “**olay haritası**”ndaki olayların her birinin mevcut ve gelecekteki durumları, diğer olaylardan ne kadar etkilendiği ve de onları ne kadar etkilediği, mutlaka sayısal olarak ölçülendirilmek zorundadır. Bu yapılabiliriyorsa, “**benzetim**” etkin bir “çözümleme aracı”dır.

Sosyal (ve çoğu ekonomik) sorunların ise bu şekilde sayısallaştırılmaları genellikle güç hatta imkansızdır. Bunlar, “*az*”, “*orta*”, “*çok*”, “*yeterli*”, “*yetersiz*” gibi öznel yargılar yoluyla ölçülendirilebilirler.

Örneğin, enflasyon ile ahlaki sorunlar arasındaki etkileşim ya da memurların beceri düzeyleri ile rüşvet arasındaki ilişkiler ancak öznel olarak (az, orta, çok gibi) tanımlanabilirler.

İşte, olayların sayısal olarak ifade edilmesinde güçlükler bulunan haller için kullanılabilir bir araç, *Çapraz Etki Çözümlemesi* “**yöntem**”ine göre yazılmış bir bilgisayar programı olan EZ-IMPACT™'dir.

EK-6

EZ-IMPACT™ KULLANIMINDA STRATEJİLER

Strateji 1. Ez-Impact, eğitim amaçlı kullanılabilir. Öğrencilere ve araştırmacılara, kompleks problemleri tanımlama konusunda yardımcı olur. Bu tür modeller, tahminler daha anlaşılır bir hale gelir ve modeli kuranlar, alternatiflerin sonuçlarını daha kolay görebilirler.

Strateji 2. Ez-Impact, organizasyonlar için de kullanılabilir. Bir ya da birkaç kişi, kompleks problemleri daha iyi anlamak için modeller geliştirir. Bu modeller, olabilecek değişimler için senaryo yaratmakta kullanılır. Bu sayede, alternatiflerin potansiyel sonuçları tahmin edilerek, seçilen politikadan doğabilecek yanlışlardan (istenmeyen durumlardan) kaçınmak mümkün olur.

Strateji 3. Ez-Impact, İ.S.'nin (iddia sahipleri = stakeholders) beraber çalışarak büyük sorunları çözmesine yardımcı olur. EZ-RANK, Ez-Impact çalışma grupları için gerekli yardımcı programdır.

EZ-IMPACT™ KULLANIMINDA 8 ANA ADIM

Adım 1. Öncelikle problemin kimleri ilgilendirdiğine ve çözmek için üretilebilecek alternatiflerin kimleri etkileyebileceğine karar verilir. Bu kişiler “stakeholders” yani iddia sahipleri (İ.S.) olarak adlandırılır. İ.S.; şahıslar, gruplar, hükümet temsilciler, firmalar, endüstriler veya herhangi bir organizasyonunun bir bölümünden meydana gelebilir.

İ.S. 15 ile sınırlıdır. Eğer mevcut 15 İ.S.'den fazlaysa, bazı gruplar aralarında koalisyon kurarak bir İ.S. gibi çalışabilirler. Bu sayede, benzer ilgileri olan gruplar arasında, ortak anlayışın gelişmesi sağlanır ve modelin kurulması hızlandırılmış olur.

Adım 2. Problemler ve alternatif çözümler hakkında, uzman veya teknik bilgisi olan kişiler belirlenir. Bu kişiler, İ.S.'ne teknik bilgi yardımında ve bazı tavsiyelerde bulunur. İ.S.'den bazıları, uzman kişiler olabilir. Uzmanlar, sorunla ilgili konularda da geniş bilgi sahibi olmalıdır.

Uzmanlar, bir İ.S. yada bütün İ.S.'ne tavsiyelerde bulunabilir. Bunun yanında, kendi aralarında, ortak kararlara vararak uzman yargılarda bulunmak için komiteler oluşturabilirler. Uzmanların öncelikli rolleri; problemlerin etkileri ve alternatiflerin fizibilitesi, verimleri, performansları ve sonuçları hakkında objektif bilgiler sağlamaktır.

Adım 3. İ.S.'den, sorunun önemli kısımlarının belirlenmesi istenir. Önemli kısımlar, her bir iddia sahibi tarafından belirlenir. Mode, bütün İ.S.'nden bir parça içermelidir. Bu parçalar değişken olarak adlandırılırlar.

Önerilen değişkenler ve alternatif çözümler listesi, işleme başlamak için kullanılacaktır. Teknik komite de liste yaratabilir. Bu durumda teknik komite, değişkenleri belirleyen grup olarak İ.S.'nin yerini alır. Fakat, İ.S. önemli değişkenlerin ve kabullenilebilir alternatiflerin seçimini yapar.

Adım 4. Mevcut politika (current policy) için, seçilen değişkenlerin zaman içindeki değişimleri tahmin edilir. Bu eğilim, eğer hiçbir şey yapılmazsa, gelecekte neler olacağını gösterir. Aynı zamanda, mevcut politika, alternatif senaryolarla kıyaslanabilir.

Adım 5. İ.S.'nin, her bir değişkenin eğilimi için “arzuları” belirlenir. İşte bu arzulanan değişimle, olası değişim arasındaki fark ne kadar az ise, İ.S. o kadar çok tatmin olurlar.

Adım 6. Bir değişkenin değişiminin, diğer değişkenlerde nasıl değişimlere sebep olduğunu gösteren ilişkiler saptanır. Bu ilişkiler, yeni değişkenler belirlenmesine yardımcı olur.

Adım 7. Alternatifler geliştirip, bunların potansiyel sonuçları hesaplanır. Alternatif, bazı değişkenlerin yeni eğilimler boyunca hareket etmesini zorlayarak yaratılır. Böylece ilişkiler, diğer değişkenlerin eğilimlerinde de değişikliklere sebep olur, çünkü değişkenler hesaplama boyunca yeni eğilimlerine göre hareket ederler.

Adım 8. Alternatiflerin sonuçları değerlendirilir. Her bir alternatif, İ.S.'nin arzularıyla, eğilimlerdeki değişimlerin kıyaslanması aracılığıyla değerlendirilecektir. En iyi alternatif, bütün İ.S.'nin arzularını tatmin etmeye en yakın eğilimi yaratabilen alternatiftir.